

## Współczesny bajarz Terry Pratchett



(1948–2015)

Terry Pratchett, właśc. sir Terence David John Pratchett – brytyjski pisarz fantasy i science fiction, najbardziej znany jako autor cyklu Świat Dysku.

Inne jego dzieła to m.in. Trylogia Johnny’ego Maxwella i Trylogia Nomów.

Korzeni przyszłej kariery pisarskiej można doszukiwać się już w młodości Pratchetta. Z jednej strony był dzieckiem, które potrafiło dla rozrywki przeczytać słownik, z drugiej: marzyło, by w przyszłości zostać astronomem. Kosmiczne ambicje przyszłego autora bestsellerów pokrzyżowała jednak matematyka, która sprawiała Brytyjczykowi spore trudności.

Zamiłowanie do literatury w połączeniu z marzeniami o gwiazdach zrodziło w młodym człowieku potrzebę pisania. Swoje pierwsze opowiadanie autor napisał w wieku 13 lat, dwa lata później ukazało się ono drukiem. Pierwszą powieść - *Dywan* - Pratchett napisał w wieku 17 lat. Wydał ją jednak dopiero w roku 1971. Opatrzona ilustracjami samego autora książka stanowiła początek długiej bibliografii dokonań jednej z najważniejszych postaci literatury przełomu wieków.

Znakiem rozpoznawczym Pratchetta stała się seria *Świat Dysku* obejmująca ponad 40 tomów, w której autor wykreował świat, który jest zgrabną satyrą na aspekty otaczającej współczesnych rzeczywistości. Geneza cyklu oparta jest na wyśmianiu wad występujących w innym zjawisku.

# *Świat dysku*

## ***Kolor magii (1983)***

- Ludzie powinni zostawać tam, gdzie się ich postawiło.
- Nienawiść jest siłą przyciągającą, tak jak miłość.

## ***Blask fantastyczny (1986)***

- Cisza jest tylko brakiem hałasu.
- Człowiek nigdzie naprawdę nie był, póki nie wróci do domu.

## ***Równoumagicznienie (1987)***

- Kiedy człowiek zstępuje w przepaść, jego życie zawsze zyskuje jasno określony kierunek.
- Magia ma jednak w zwyczaju czekać w ukryciu niby grabie leżące w trawie.

## ***Mort (1987)***

- Zmiana losu choćby jednego człowieka może zniszczyć świat.
- Historia ma zwyczaj zmieniać ludzi, którzy myślą, że ją zmieniają.

## ***Czarodzieństwo (1988)***

- – A czym byliby ludzie bez miłości?  
GINĄCYM GATUNKIEM, odparł Śmierć.
- Gdyby porażka nie znała kary, sukces nie byłby nagrodą.
- Jednak są ludzie, którzy nie wierzą, by dzieci były do końca ludźmi. Sądzą, że w stosunku do nich funkcjonowanie zwykłych dobrych manier ulega zawieszeniu.
- W wannie historii prawdę trudniej jest utrzymać niż mydło, i o wiele trudniej znaleźć...

## ***Trzy więdźmy***

- Ale to, że coś jest oczywiste nie oznacza jeszcze, że jest prawdą.
- Trzeba urodzić się błaznem, by zostać królem.
- Tylko we śnie jesteśmy wolni. Na jawie musimy się śpieszyć.

## ***Piramidy (1989)***

- Chociaż prawda to piękno, jednakże piękno nie musi być prawdą.
- I nic tak naprawdę się nie zmienia, nawet jeśli nie zostaje takie samo.
- Ludzie potrzebują wiary w bogów, choćby dlatego, że tak trudno jest wierzyć w ludzi. Bogowie są niezbędni.

## ***Straż! Straż! (1989)***

- Jeśli cokolwiek przygnębiało go bardziej niż własny cynizm, to fakt, że często nie był aż tak cyniczny jak prawdziwy świat.
- Smok to metafora całej przekłętej ludzkiej egzystencji. Jakby sam w sobie nie był paskudny, to jeszcze jest wielki, gorący i lata.

## ***Eryk (1990)***

- Aby nuda była przyjemna, musi istnieć coś, z czym można ją porównać.
- Eryk rozpromienił się jak dynia w Halloween.
- Uciekam, więc jestem. A raczej uciekam, więc przy odrobinie szczęścia nadal będę.

## ***Ruchome obrazki (1990)***

- Jeśli nienormalne trwa dostatecznie długo, staje się normalnym.
- Musi być dosyć światła, żeby przy nim widzieć ciemność.
- Słowa ograniczają, czasami milczenie bywa wymowniejsze i zawiera w sobie więcej treści.

## ***Kosiarz (1991)***

- Gdyby ludzie wiedzieli, kiedy umrą, prawdopodobnie wcale by nie żyli.
- Na co może Plon mieć nadzieje, jeśli nie na troskę Kosiarza?

Przyszłość przelewa się w przeszłość przez zwięźenie w teraźniejszości.

## ***Wyprawa czarownic (1991)***

- Być złym, to znaczy móc dokonywać wyboru.
- Jeśli ludzie nie mają właściwie niczego, cokolwiek może się stać niemal wszystkim.
- Status człowieka określa się na podstawie siły jego wrogów.

## ***Pomniejsze bóstwa (1992)***

- Bogowie lubili gry – pod warunkiem, że wygrywali.
- Nie ma sensu wiara w rzeczy, które istnieją.
- Wiara jest pokarmem bogów.

## ***Panowie i damy (1992)***

- Nie pochwalam szkół. Przeszkadzają w edukacji.
- Prędzej czy później cmentarze są pełne wszystkich.

## ***Zbrojni (1993)***

- Jeśli człowiek ma dość pieniędzy, trudno mu w ogóle popełnić jakieś przestępstwo. Zdarzają mu się tylko zabawne, drobne niezręczności.
- Czasami lepiej użyć miotacza ognia niż narzekać na ciemność.
- Rzeka po dnie swego koryta wlokła się smętnie niczym student około pierwszej w nocy.

## ***Muzyka duszy***

- Ale przecież muzyka powinna być za darmo, jak powietrze i niebo.
- Trzeba uważać, kiedy wypowiada się życzenie. Nigdy nie wiadomo, kto może słuchać.
- Wiara czyni puste miejsca. Coś musi się wtoczyć, by je wypełnić.

## ***Ciekawe czasy***

- Brak pościgu nie jest żadnym powodem do przerwania ucieczki.
- Chaos zawsze pokonuje porządek, gdyż jest lepiej zorganizowany.
- Życie jest ciągiem następujących po sobie chwilowych rozwiązań.

## ***Maskarada (1995)***

- (...) człowiek powinien mieć kogoś obok siebie, żeby mu demonstrować, jaki to jest niezależny i samodzielny.
- Do sabatu potrzebne są przynajmniej trzy czarownice. Dwie czarownice to tylko kłótnia.
- Trzy to naturalna liczba dla czarownic.

## ***Na glinianych nogach (1996)***

- Jeśli chce się odnieść sukces w świecie przestępczym, trzeba mieć reputację uczciwego człowieka.
- Miał raczej cyniczny stosunek do śladów. Instynktownie im nie ufał. Pchały się pod nogi.
- Pogłoska jest informacją przedestylowaną tak dokładnie, że potrafi się przesączyć wszędzie.

## ***Wiedźmikołaj (1996)***

- Między każdą parą wymiernych chwil istniały miliardy chwil niewymiernych.
- Nieważne, jak daleko by człowiek uciekł, zawsze sam siebie dogoni.

## ***Bogowie, honor, Ankh-Morpork (1997)***

- Każdy jest czegoś winny, a zwłaszcza ci, którzy nie są.
- Kiedy się słyszy wybuch, nie ma już czasu na zastanawianie się, jak długo skwierczał lont.
- Zawsze bierz pod uwagę fakt, że możesz się mylić.

## ***Ostatni kontynent (1998)***

- Mag bez kapelusza jest tylko smętnym osobnikiem o podejrzanym guście w doborze ubrań.

## ***Carpe Jugulum (1998)***

- „Luz” to głupie słowo, używane przez osoby, których mózg mógłby się zmieścić w łyżce.
- Och, my zawsze jesteśmy bezpieczne. Pamiętaj o tym. To my przytrafiaamy się innym.

## ***Piąty elefant (1999)***

- Małżeństwo zawsze jest związkiem dwojga ludzi gotowych przysiąc, że tylko to drugie chrapie...
- (...) zawsze jest łatwe rozwiązanie, jeśli tylko wie się, gdzie szukać.

## ***Prawda (2000)***

- Kłamstwo obiegnie cały świat, zanim prawda zdąży włożyć buty.
- Na świecie istnieją podobno dwa rodzaje ludzi. Jedni kiedy dostają szklankę dokładnie w połowie napełnioną mówią: „Ta szklanka jest w połowie pełna”. Ci drudzy mówią: „Ta szklanka jest w połowie pusta”. Jednakże świat należy do tych, którzy patrzą na szklankę i mówią: „Co jest z tą szklanką? Przepraszam bardzo... No przepraszam... To ma być moja szklanka? Nie wydaje mi się. Moja szklanka była pełna. I większa od tej!”. A na drugim końcu baru świat pełen jest innego rodzaju osób, które mają szklanki pęknięte albo szklanki przewrócone (zwykle przez kogoś z tych, którzy żądali większych szklanek), albo całkiem nie mają szklanek, bo stały z tyłu i barman ich nie zauważył.

## ***Złodziej czasu (2001)***

- – Ale zaraz, ty jesteś Śmierć! Tak?  
– TAK, ISTOTNIE.  
– Jestem twoim fanem! Zawsze chciałem cię poznać, wiesz?
- **ABY DOŚWIADCZYĆ SZCZĘŚLIWEJ ODMIANY LOSU W OSTATNIEJ CHWILI, TRZEBA SWÓJ LOS DOPROWADZIĆ DO OSTATNIEJ CHWILI.**
- I Anioł w biel odzian otworzył Żelazną Księgę i piąty jeździec wyruszył w rydwanie płomiennego lodu, i słychać było łamanie praw i pękanie więzów, a tłumy zakrzyknęły: O Boże, teraz naprawdę mamy kłopot!
- Nie działaj pochopnie, kiedy stajesz naprzeciw łysych, pomarszczonych i uśmiechniętych staruszków!
- **WSZYSTKO, CO ZASZŁO, POZOSTAJE ZASZŁE.**  
– Co to za filozofia?  
**JEDYNA, KTÓRA DZIAŁA.**

## ***Ostatni bohater***

- – Chcecie oddać bogom ogień? – Tak. Z odsetkami.  
– Ale... dlaczego? (...) – Bo... – zaczął Cohen. – Bo pozwolili nam się zestarzeć.

## ***Straż nocna (2002)***

- – Ach, dezterterzy... My też kilku mieliśmy. W kawalerii! Jak nazwałbyś człowieka, który zostawia swojego wierzchowca?  
– Piechurem? (...)
- Człowiek widywał czasem takie rzeczy, po których nie mógł uwierzyć nie tylko w bogów, ale też w normalne człowieczeństwo i świadectwo własnych oczu.

## ***Potworny regiment (2003)***

- Chodziło o coś innego – o tę lekcję, którą życie czasem wbija kijem do głowy: nie ty jedna obserwujesz świat. Inni ludzie to ludzie; kiedy ty się im przyglądasz, oni przyglądają się tobie; myślą o tobie, kiedy ty o nich myślisz. Świat nie wiruje wokół ciebie!
- Cokolwiek masz zamiar teraz robić, Perks, rób to jako ty. Dobrze czy źle, ale jako ty sama. Padnie za wiele kłamstw, a potem nagle nie ma już prawdy, do której można wrócić.
- Towarzystwo poszukujących prawdy jest nieskończenie lepsze niż tych, którzy wierzą, że ją znaleźli.

## ***Piekło pocztowe (2004)***

- Co za sytuacja! Kto postawiłby znanego przestępcę na czele ważnej dziedziny działalności państwa? Oprócz, powiedzmy, przeciętnego wyborcy.
- Czasami prawda pojawia się w rezultacie dodania kilku kłamstw i odjęcia ich od całości tego, co wiadomo.
- Ludzie, którzy pilnują tęczy, nie lubią takich, którzy zasłaniają słońce.
- Morze jest w końcu, pod wieloma względami, tylko bardziej mokrą formą powietrza.
- Powierzam swą duszę dowolnemu bogu, który potrafi ją znaleźć.
- Najlepsze przy kołku w serce jest to, że działa nie tylko na wampiry.
- Po co obiecywać, że zrobi się, co jest możliwe? Każdy może zrobić to, co jest możliwe. Trzeba obiecać, że dokona się niemożliwego, ponieważ czasem niemożliwe staje się możliwe, jeśli tylko znajdzie się właściwy sposób. A gdyby nawet nie, to przynajmniej często udaje się poszerzyć granice możliwości. A jeśli się przegra... No cóż, to przecież było niemożliwe.
- Świat był cudownie wolny od ludzi uczciwych, a wspaniale pełen takich, którzy wierzą, że potrafią odróżnić człowieka uczciwego od oszusta.
- Wierzę w wolność. (...) A żadna praktyczna definicja wolności nie byłaby zupełna bez wolności przyjmowania konsekwencji. W rzeczy samej, jest to wolność, na której opierają się wszystkie pozostałe.
- Zawsze pamiętaj, że tłum, który oklaskuje twoją koronację, jest tym samym tłumem, który będzie oklaskiwał twoją egzekucję.

## ***Łups!***

- Jeżeli ludzie próbują cię zabić, to znaczy, że robisz coś, jak należy.
- Na tym właśnie polegał problem. Wampiry są zwykle bardzo miłe, do czasu, aż nagle, nie są.
- Nieważne, jak zła jest sytuacja, zawsze istnieje możliwość, by stała się o tę odrobinę gorsza.

## ***Niewidoczni akademicy (2009)***

- W ogóle dobrze mu szło lubienie ludzi. Kiedy się wyraźnie lubi ludzi, mają nieco większą skłonność, by lubić w zamian.
- – Ludzie często nie rozumieją ograniczeń tyranii – stwierdził Vetinari, jakby mówił do siebie. – Wydaje im się, że skoro mogę robić, co chcę, to mogę robić, co chcę. Wystarczy chwilę się zastanowić, by zrozumieć, że to niemożliwe.  
– Och, to tak samo jak z magią – zgodził się nadrektor. – Jeśli człowiek ciska czarami, jakby jutro miało nie nastąpić, istnieje spora szansa, że tak właśnie będzie.

## ***W północ się odzieję (2010)***

- To ważne, byśmy wiedzieli, skąd przychodzimy, ponieważ jeśli nie wiemy, skąd przychodzimy, to nie wiemy, gdzie jesteśmy, a jeśli nie wiemy, gdzie jesteśmy, to nie wiemy, dokąd zmierzamy. A jeśli ktoś nie wie, dokąd zmierza, to prawdopodobnie zmierza w złym kierunku.

tłum. Piotr W. Cholewa

## ***ze Świata Dysku (2003)***

- Ich zajęcie polegało na sprzedawaniu tego, co niewidzialne. A to, co sprzedawali, nadal mieli. Sprzedawali coś, czego każdy potrzebuje, ale niewielu chce. Sprzedawali klucz do wszechświata ludziom nie mającym pojęcia, że trzeba go otwierać. Małe piskłę zawsze musi wyskoczyć z gniazda, by sprawdzić, czy potrafi latać.
- Niektóre sprawy rozpoczynają się wcześniej niż inne.
- Usłyszała muzykę. Usłyszała głosy. A potem nagłą ciszę, gdy zajrzała w głąb.

tłum. Dorota Malinowska-Grupińska

## ***Kapelusz pełen nieba. Opowieść ze Świata Dysku (2004)***

- Szczęśliwi ludzie, potraficie zamknąć swe umysły na nieskończoność zimnych głębi wszechświata. Macie to co nazywacie... nudą? To najrzadszy talent we wszechświecie!
- To zawsze zaskakujące, gdy uświadomimy sobie, że podczas gdy my przyglądamy się innym i myślimy o nich, mając się za mądrzejszych i rozumniejszych, oni też przyglądają się nam i myślą o nas.
- Wy, ludzie, tak wspaniale potraficie ignorować rzeczywistość. Jesteście prawie ślepi i prawie głusi. Patrzycie na drzewo i widzicie... tylko drzewo, roślinę. Nie dostrzegacie jego historii, nie czujecie, jak płyną w nim soki, nie słyszycie wszystkich owadów, które żyją w pniu, nie znacie chemii jego liści, nie widzicie tysięcy odcieni zieleni, delikatnych ruchów zwracania się ku słońcu, prawie niedostrzegalnego rośnięcia...

tłum. Dorota Malinowska-Grupińska)



### *Nauka Świata Dysku*

- To, że nic nie może człowieka zranić, nie jest jeszcze powodem, by się nie bać. Prawdziwy fachowiec zawsze znajdzie powód do strachu.
- Uniwersytety są skarbnicami wiedzy: studenci przychodzą ze szkół przekonani, że wiedzą już prawie wszystko; po latach odchodzą pewni, że nie wiedzą praktycznie niczego. Gdzie się podziewa ta wiedza? Zostaje na uniwersytecie, gdzie jest starannie suszona i składana w magazynach.

tłum. Piotr W. Cholewa)

## Spoza Świata Dysku

### *Ciemna strona Słońca (1976)*

- NIE RYZYKUJ ŻYCIA, WIERZĄC W PEWNIKI. WYSTRZEGAJ SIĘ DUMY I PYCHY.
- Przewodniczący był równie niezbędny radzie jak zero matematyce, ale bycie zerem miało poważne niedogodności.
- Żyjemy dlatego, że jest to lepsze rozwiązanie od samobójstwa. Ten wybór zresztą ludzie mieli zawsze, nawet gdy sądzili, że przyszłość jest wiadrem możliwości.

tłum. Jerzy Kozłowski

### *Nacja (2008)*

- I dlatego rodzimy się w wodzie, nie zabijamy delfinów i spoglądamy w stronę gwiazd.
- Jeden człowiek jest nikim, dwoje ludzi to już nacja.
- Ludzie chcą kłamstw, które pomagają im żyć.
- Moje ciało jest tchórzliwe, ale ja się nie boję.
- Niektórzy ludzie mają tylko jedną właściwą chwilę na właściwe słowo. To smutne, ale najwyraźniej nic na to nie można poradzić.
- Świat jest kulą: im dalej płyniecie, tym bliżej jesteście domu.
- Trudno się rozmawia z kimś, kto wszystko rozumie (...).



- Wiara to coś, w co trudno uwierzyć.
- Zrozumieli, że idealny świat jest podróżą, nie miejscem.

tłum. Jerzy Kozłowski

## ***Dobry omen (1990)***

- Ludzie przeważnie nie są źli, po prostu czasem dają się porwać jakiejś idei.
- To dyskryminacja seksualna. Dają ci dziewczynskie prezenty tylko dlatego, że jesteś dziewczyną.
- Większość książek o czarach podaje, że czarownice pracują nago. Zapewne dlatego, że autorami tych dzieł są mężczyźni.

tłum. Juliusz Garztecki-Wilczur i Jacek Gałązka

## ***Johnny i zmarli (1993)***

- Jak się zaczyna, nie wiedząc nic, to wszystko jest możliwe.
- Jeśli ktoś myśli, że przeszłość to coś, co minęło i się skończyło, to się myli. To, co minęło, nie zniknęło dlatego, że nas już tam nie ma. Przeszłość była i trwa, tylko trzeba trochę wysiłku, żeby to zrozumieć.
- Ze wszystkich sił we wszechświecie najtrudniej jest przewyciężyć siłę przyzwyczajenia. Siła przyciągania to przy niej przyszcz.

tłum. Jarosław Kotarski

## **Inne**

- Na początku było nic. I rzekł Bóg: „Niechaj stanie się światłość” i dalej nic nie było, tylko teraz można to zobaczyć.
- Nic tylko gwiazdy, rozsypane w mroku, jakby Stwórca rozbił szybę w swoim samochodzie i nie zatrzymał się, żeby zmieść odłamki
- To, co nazywamy normalnością, to tylko krąg światła wokół ogniska (Karta świąteczna z kopertą – 20 pensów).



**Świat Dysku i okolice – rozpocznij przygodę z światami Terry'ego Pratchetta !**